

HENRIETTE VAN EYK en EDOUARD DE NÈVE, Aan de loopende band, Amsterdam, Em. Querido, 1934.

Deze serie verhalen zijn grootendeels geschreven door Ed. de Nève, de laatste, kleinste reeks is van de hand van Henriette van Eyk. Voor de karakteriseering van de eerste reeks is het niet moeilijk een term te vinden, die, overigens, niet al te zeer uitblinkt door oorspronkelijkheid: het is werk dat sterk aan de moderne film doet denken. Het flitst, scène na scène, aan ons voorbij, het heeft dat bewegelijke, tragische, geladene, dat aan vele moderne films eigen is. Ik moest langer nadenken over datgene waaraan de laatste serie mij denken deed — het herinnerde mij aan iets dat óók met de film in verband staat — en ineens was ik er: de screen-song. Het is een litteraire teekenfilm. Stukje na stukje dat zich naar elkaar toe tot leven beweegt, het fantastische direct náást het reële, dat daardoor comisch werkt. Waren wij niet reeds eenigszins door de screen-song geschoold, wij zouden dit werk niet kunnen begrijpen, wij zouden er vóór staan als tegenover een verwildering. Want het is slechts dán mogelijk er iets van te begrijpen, er iets in te waardeeren, als men, in een bioscoop zittend, zich op een donkeren avond bewust heeft gemaakt, hoezeer de geest van den modernen tijd het groteske zoekt om getroost te worden, hoe zij ongedurig, gehaast, nostalgiek, wil vluchten in telkens een andere sfeer, van het banale naar het verhevene, van het grootsche naar het platte. Het is of het zulk een moderne geest duizelt in het grandiose, of het snel tot terugkeer is gedoemd, om dan weer in het triviale toch geenszins te vinden wat het zoekt. Zulk een geest denkt: „men kan alles verbinden, we behoeven niet zoo angstvallig op een afgebakend terreintje te blijven.” Zeker, dat behoeven we ook niet. Maar er is nog zooiets als harmonie der sferen! Of is dit ook al uit den tijd? Wel kan de humor soms een band leggen door met onbevangenheid de eene sfeer met de andere kwasi-ernstig te verbinden en Henriette van Eyk munt uit in deze kunststukjes. Zij heeft iets virtuoos' en daarbij een cynische menschenkennis, die somtijds ijzen doet. Daarbij zijn haar beeldenreeksen soms zoo geweldig-dwaas dat zij daarom, en door het grootsche gebaar waarmee zij ze te voorschijn brengt, iets overdonderends hebben. Maar mooi of aantrekkelijk kan men ze niet vinden. Het is dansen op het slappe koord, telkens verwacht men een val. Bij dit soort kunst vraagt men zich onwillekeurig af: hoe moet dit verder gaan? Naar welke horizont — wat is de bedoeling? Of hebben we hier in hoofdzaak met een soort ontlading te doen, een ontlading van een door het leven overprikkeld brein, dat talent genoeg bezit om een vorm te vinden voor haar knellingen? Ed. de Nève is, naast haar, bijna tam — niet door zijn onderwerpen, maar door zijn vorm. Hun stijl is zoo verschillend dat het boekje in twee heterogene deelen uiteen valt. Wat hen beiden bindt is een gepijnigde, bijna ziek geworden menselijkheid en een opstandigheid tegen het bestaande.

JO DE WIT